

ceht

CENTRE D'ESTUDIS HISTÒRICS DE TERRASSA

*'Memòria rural de Terrassa.
Records d'un món en extinció'*

Amb el suport de:

Memòria rural de Terrassa. Records d'un món en extinció'

Introducció: l'activitat agrícola a Terrassa

- - Finals XIX: important activitat agrícola concentrada al voltant del conreu de la vinya (aprox. 4.000ha).
- Configuració del paisatge 'tradicional' dels entorns: mosaic de conreus de secà, petits boscos i hortes al fons de rieres i torrents.

Can Bogunyà

Memòria rural de Terrassa. Records d'un món en extinció'

L'activitat agrícola a Terrassa

- - Segle XX: acceleració de l'expansió urbana amb la superació de nous límits (torrents)
- Desaparició o integració dins la trama urbana de moltes de les explotacions i de les seves terres.

Can Font de Gaià

L'activitat agrícola a Terrassa

- Actualment l'activitat és poc menys que residual: 444 ha de Superfície Agrària Útil i 22 explotacions agràries (Cens Agrari de 2009).

- Importància pel seu paper fonamental alhora de configurar un paisatge molt valorat i fonamental pel manteniment d'una elevada biodiversitat

- Projecte de l'Anella Verda de Terrassa

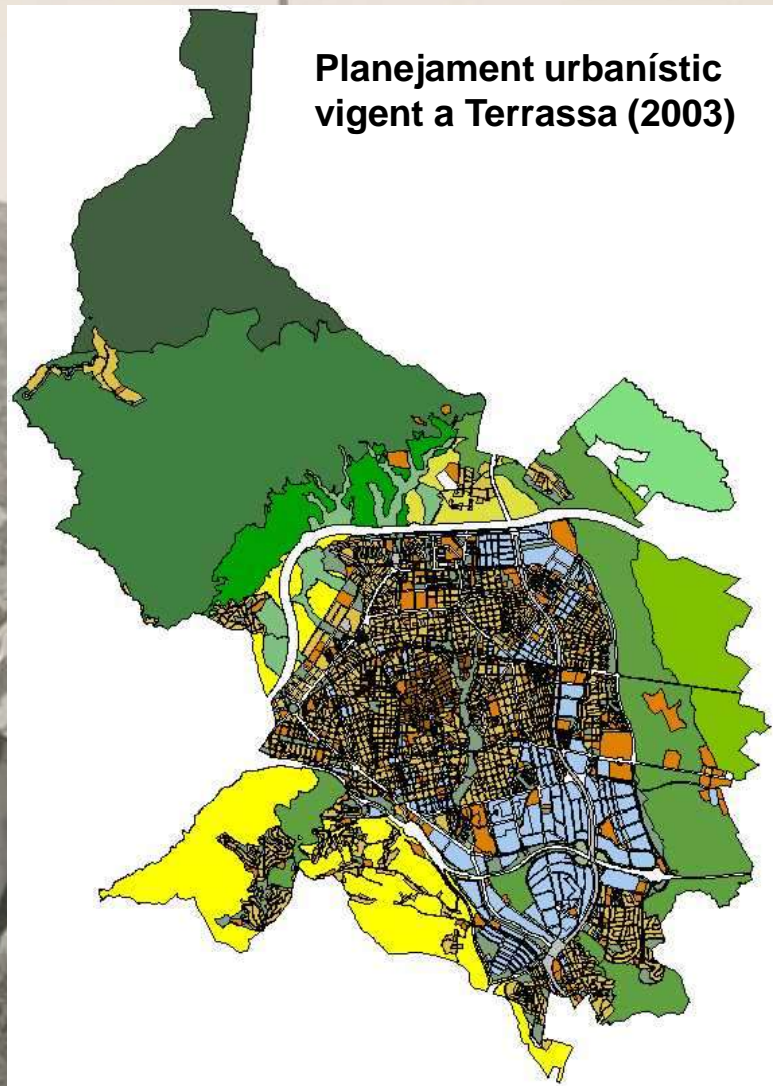
Plans de Ca n'Arnella

Introducció: l'activitat agrícola a Terrassa

Cal posar en valor l'activitat agrària per tal de trencar aquesta dinàmica descendent i evitar:

- -que els sòls agrícoles es segueixin degradant i siguin vistos només com una **reserva de sòl** per a futures expansions urbanes
- -la dicotomia **sòl urbà-massa forestal** en que s'està convertint el paisatge terrassenc doncs tots dos elements van creixent a costa del sòl agrícola.

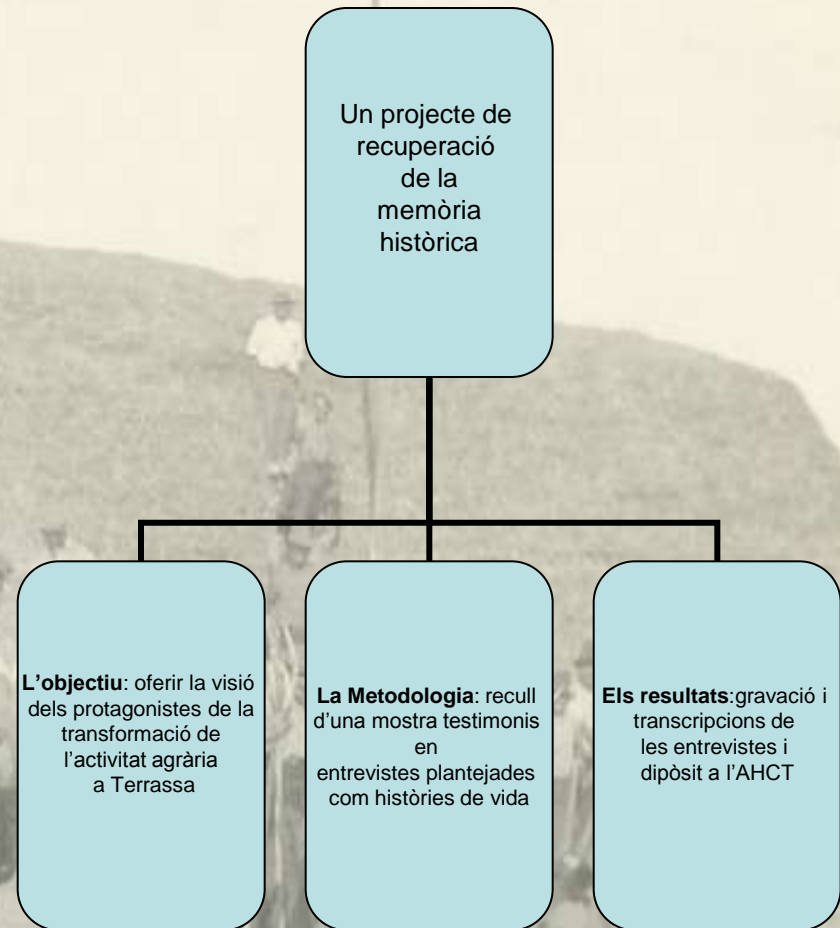
Planejament urbanístic vigent a Terrassa (2003)

‘Memòria rural de Terrassa. Records d’un món en extinció’

Els objectius del projecte

- Complementar el fons d’història oral local amb un fons en que la temàtica agrària n’és la protagonista
- Posar a l’abast dels investigadors (historiadors, antropòlegs, etnòlegs, educadors...) un recull d’experiències i d’informacions de primera mà que d’altra manera serien difícilment recuperables
- Ruralitzar la perspectiva històrica dominant sobre Terrassa

Projecte realitzat gràcies al suport de la Fundació Sant Galderic, hereva de l'antiga Cooperativa Agrícola de Terrassa, amb qui es va confeccionar el qüestionari, triar els protagonistes i fer dues presentacions públiques dels resultats.

‘Memòria rural de Terrassa. Records d’un món en extinció’

Les dues fases del projecte 2009 i 2012

Memòria rural (I): 2009

➤ **10 entrevististes** a les següents persones:

- JOSEP AUMATELL (VAQUERIA AUMATELL)
- MIQUEL BANACH (CAN FIGUERAS DEL MAS I CAN CANYA)
- BENET CARBONELL (CAN CARBONELL)
- ANTONIO CASAS (CAN BARBA)
- EMILI CORNELLÀ (CAN CASANOVAS)
- JOAN FONTANELLAS (CAN COSTA DE MONTAGUT)
- JOSEP GRAS (CAN JOFRESA)
- MARIA PERERA (CAN BOGUNYÀ)
- JOSEP PLAYÀ (CAN MORERA)
- ANTONI TORRADAS (L’AIGUACUIT)

‘Memòria rural de Terrassa. Records d’un món en extinció’

Memòria rural (II): L’ampliació del Fons el 2012

Responia a l’objectiu d’ampliar el recull de testimonis davant la necessitat de recuperar el més aviat possible una informació valuosa per complementar i diversificar el fons fins aleshores aplegat.

Els protagonistes d’aquesta nou recull de testimonis foren:

- ANTONI SANTAMARIA (CAN TUSELL)
- SERAFINA TORRES (CAN CANDI)
- MARGARIDA IBAÑEZ (CAN COLOMER)
- JOSEP COMASÒLIVAS (CAN GORINA)
- JOSEP I NÚRIA GRAU (ELS BELLOTS)

Singularitat dels testimonis aplegats: en el nostre cas parlem de pagesos que han desenvolupat la seva feina en un entorn metropolità on l’activitat agrària ha anat retrocedint davant la competència del creixement urbanístic i industrial

Memòria rural de Terrassa. Records d'un món en extinció'

criteris de selecció dels protagonistes

- Dedicació inicial a l'activitat agrícola
- Situació geogràfica del seu àmbit de treball
- Nascuts entre les dècades de 1920 i 1950
- Masovers, propietaris grans i petits, parcers, jornalers...
- Cereals, llegums, fruiters, vinyes, oliveres, porcs, gallines, vaques...

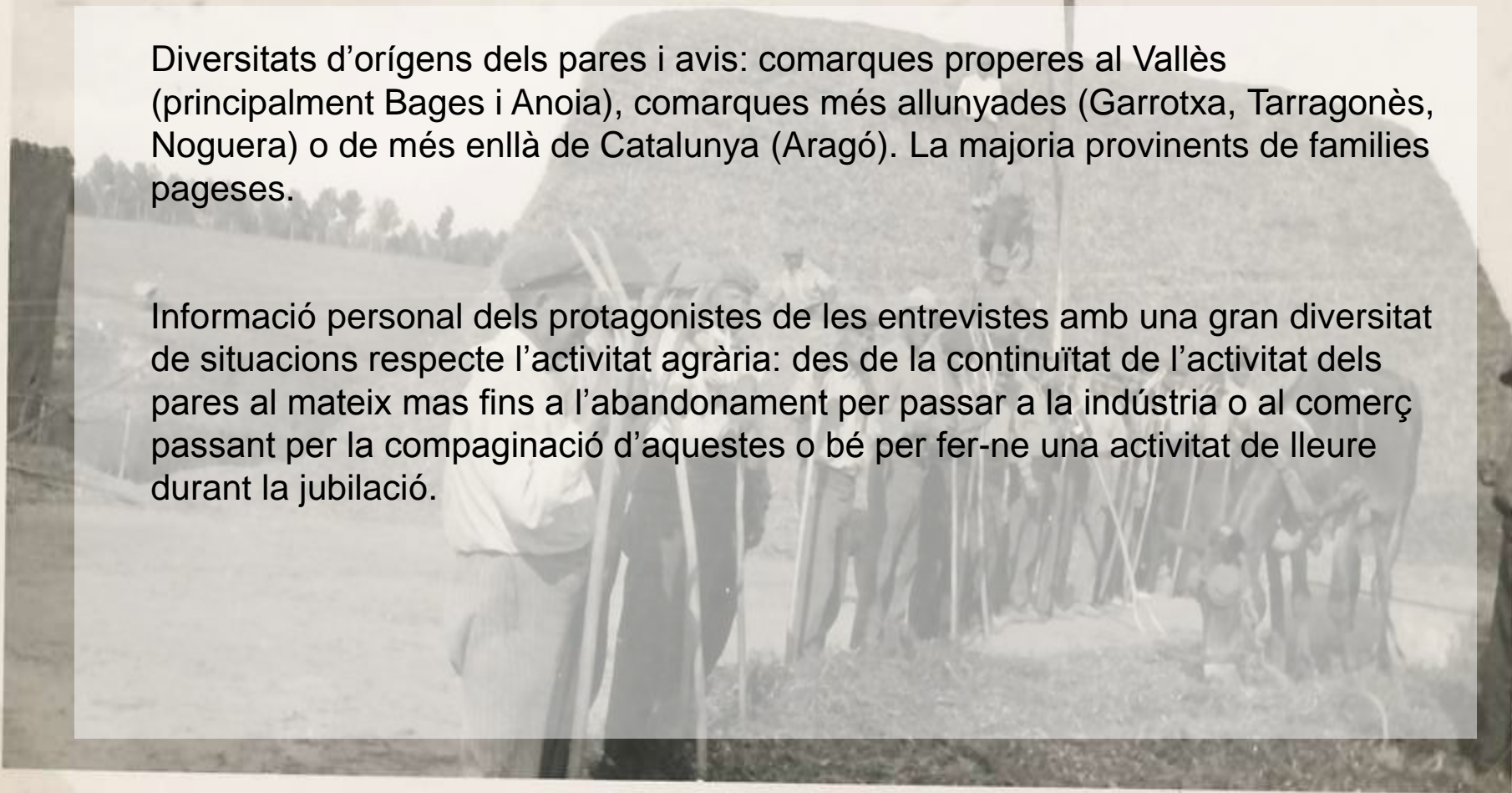

Memòria rural de Terrassa. Records d'un món en extinció'

Característiques dels protagonistes

Diversitats d'orígens dels pares i avis: comarques properes al Vallès (principalment Bages i Anoia), comarques més allunyades (Garrotxa, Tarragonès, Noguera) o de més enllà de Catalunya (Aragó). La majoria provinents de famílies pageses.

Informació personal dels protagonistes de les entrevistes amb una gran diversitat de situacions respecte l'activitat agrària: des de la continuïtat de l'activitat dels pares al mateix mas fins a l'abandonament per passar a la indústria o al comerç passant per la compaginació d'aquestes o bé per fer-ne una activitat de lleure durant la jubilació.

Memòria rural de Terrassa. Records d'un món en extinció'

Els resultats (I)

Informacions relatives a:

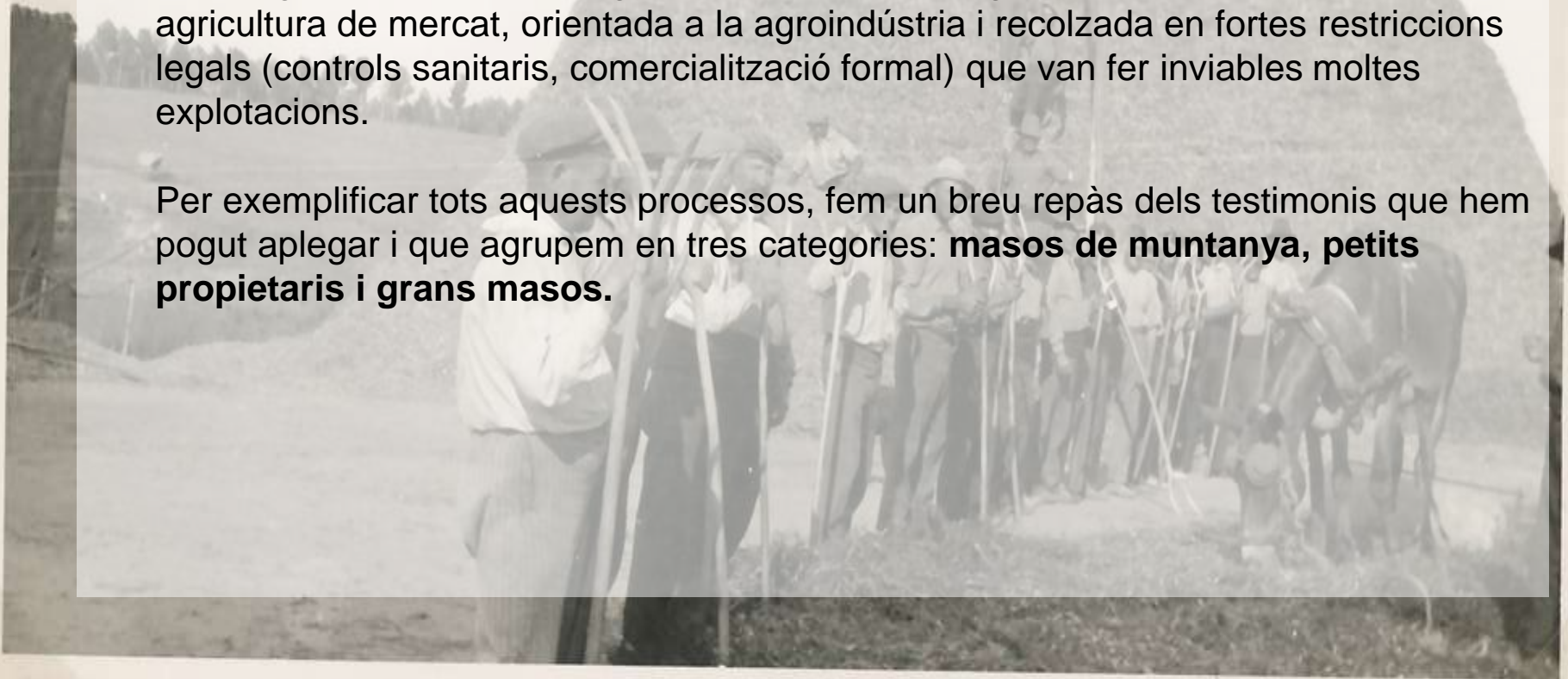
- les diferents modalitats d'explotació: arrendament, masoveria, propietat directa, parceria...
- la introducció de maquinària a les tasques agrícoles
- els canvis en les tècniques de conreu: noves varietats, adopció d'adobs i plaguicides químics
- l'ús de l'aigua
- l'impacte de fets com la riuada de 1962
- el paper jugat per la cooperativa agrícola
- les relacions amb la propietat o amb una administració progressivament més intervencionista
- el difícil veïnatge amb la ciutat i la forta pressió urbanística patida per moltes de les explotacions
- reorientació de moltes de les explotacions: de la pluriactivitat agrícola pròpia de l'autoconsum, al predomini del cereal-pinso per al bestiar de carn (porcs) o de llet (vaques) o la intensificació del regadiu per comercialitzar productes d'horta.

Memòria rural de Terrassa. Records d'un món en extinció'

Els resultats (II)

En resum, podem documentar l'evolució a grans trets de l'agricultura catalana durant el segle XX: el progressiu abandonament d'una activitat d'autoabastiment, d'una agricultura de base orgànica i de curt recorregut comercial en favor d'una agricultura de mercat, orientada a la agroindústria i recolzada en fortes restriccions legals (controls sanitaris, comercialització formal) que van fer inviables moltes explotacions.

Per exemplificar tots aquests processos, fem un breu repàs dels testimonis que hem pogut aplegar i que agrupem en tres categories: **masos de muntanya, petits propietaris i grans masos.**

Memòria rural de Terrassa. Records d'un món en extinció'

Els resultats (III)

Els masos de muntanya

- **Can Gorina (Josep Comasòlivas, masover)**
- **Can Candi (Serafina Torres, propietària)**
- **Can Guitard de la Muntanya (Josep i Nuria Grau, masovers)**

Situats als repeus de la serralada pre-litoral, del massís de Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac, eren masos amb poques terres conreables i molt bosc que havien de complementar les minses rendes de la terra amb altres activitats: *turisme rural* a Can Candi i a Can Guitard de la Muntanya o explotació del bosc per alimentar els forns de calç a Can Gorina. L'expansió residencial de torres de luxe del poble de Matadepera pressiona fins eliminar tota l'activitat agrícola de Can Gorina (al municipi matadeperenc) i de Can Candi (al terme de Terrassa però a tocar de Matadepera).

Memòria rural de Terrassa. Records d'un món en extinció'

Els resultats (IV)

Els petits propietaris

- Sr. Josep Gras
- Sr. Antoni Torradas
- Sr. Josep Aumatell
- Sr. Emili Cornellà
- Sr. Josep Playà

Ens referim a petits propietaris residents al casc urbà de Terrassa que desenvolupaven activitats a l'entorn de l'horta principalment, derivant en la comercialització directa a botigues o parades al mercat com fou el cas dels srs. Josep Playà, Josep Cornellà i Antoni Torradas. Hi ha també el cas de la vaqueria del sr. Josep Aumatell que explotava terres per fer pinso per a les seves vaques i el del sr. Josep Gras, compaginant feines agrícoles (horta, vinya, empleat de la cooperativa agrícola) amb altres activitats no relacionades amb l'agricultura.

Memòria rural de Terrassa. Records d'un món en extinció'

Els resultats (V)

Els grans masos

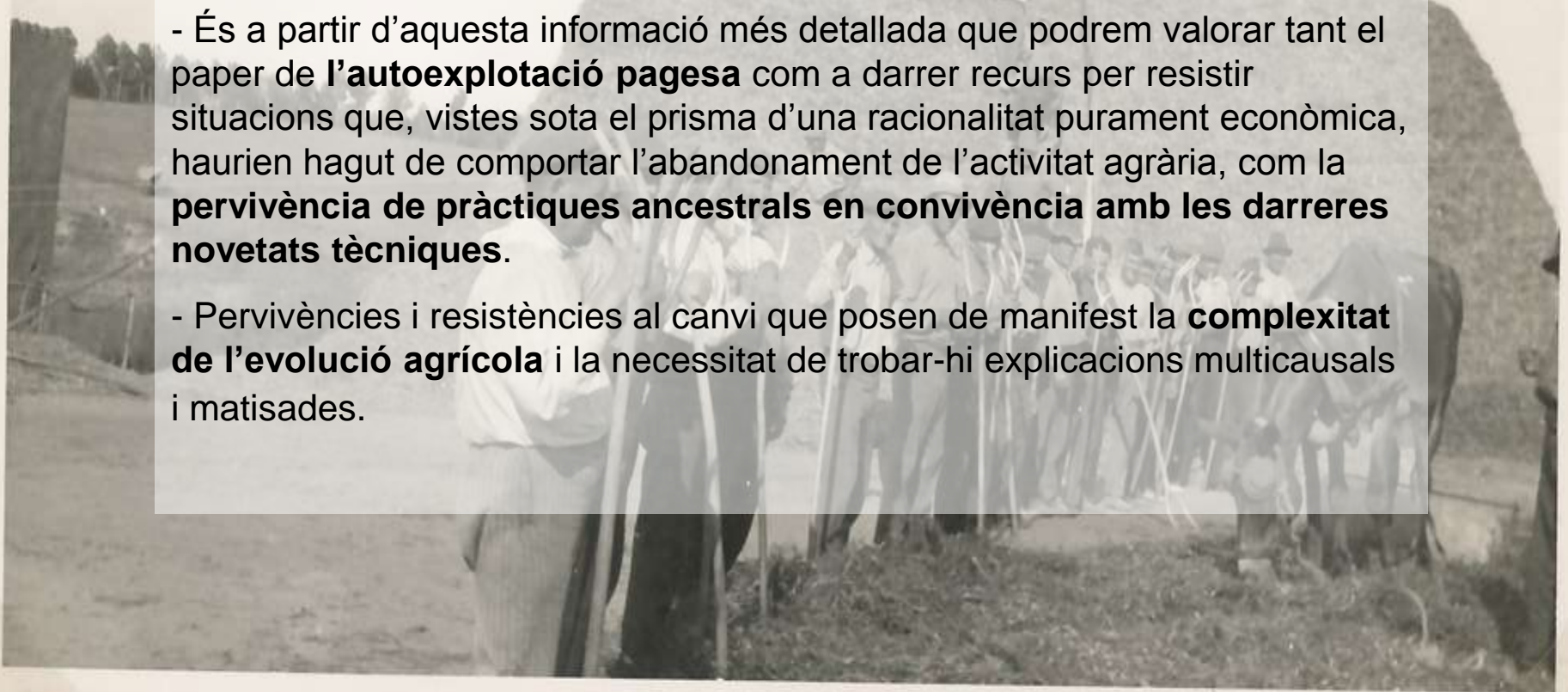
- **Can Colomer (Margarida Ibáñez, propietària)**
- **Can Costa de Montagut (Joan Fontanellas, masover)**
- **Els Bellots (Josep i Núria Grau, masovers)**
- **Can Tusell (Antoni Santamaria, propietari)**
- **Can Barba de la Pedra Blanca (Antonio Casas, masover i després propietari)**
- **Can Figueres i Can Canya (Miquel Banach, masover)**
- **Can Bogunyà (Maria Perera, masovera)**
- **Can Carbonell (Benet Carbonell, propietari)**

Foren els estructuradors de l'activitat agrària amb unes masies que disposaven de la majoria d'elements per a dur a terme una pluriactivitat agrícola, situats a les terres més planeres i amb els sòls més profunds. Tenien també terres cedides en arrendament o a parcers i eren explotades, sobre tot, per masovers.

Memòria rural de Terrassa. Records d'un món en extinció'

Memòria històrica i història oral. Algunes reflexions

- La informació de primera mà que ens proporcionen les **històries de vida** ens ajuda a entendre la lògica de moltes decisions, una lògica individual i peculiar que, en agregar dades i experiències, perdem de vista.
- És a partir d'aquesta informació més detallada que podrem valorar tant el paper de **l'autoexplotació pagesa** com a darrer recurs per resistir situacions que, vistes sota el prisma d'una racionalitat purament econòmica, haurien hagut de comportar l'abandonament de l'activitat agrària, com la **pervivència de pràctiques ancestrals en convivència amb les darreres novetats tècniques**.
- Pervivències i resistències al canvi que posen de manifest la **complexitat de l'evolució agrícola** i la necessitat de trobar-hi explicacions multicausals i matisades.

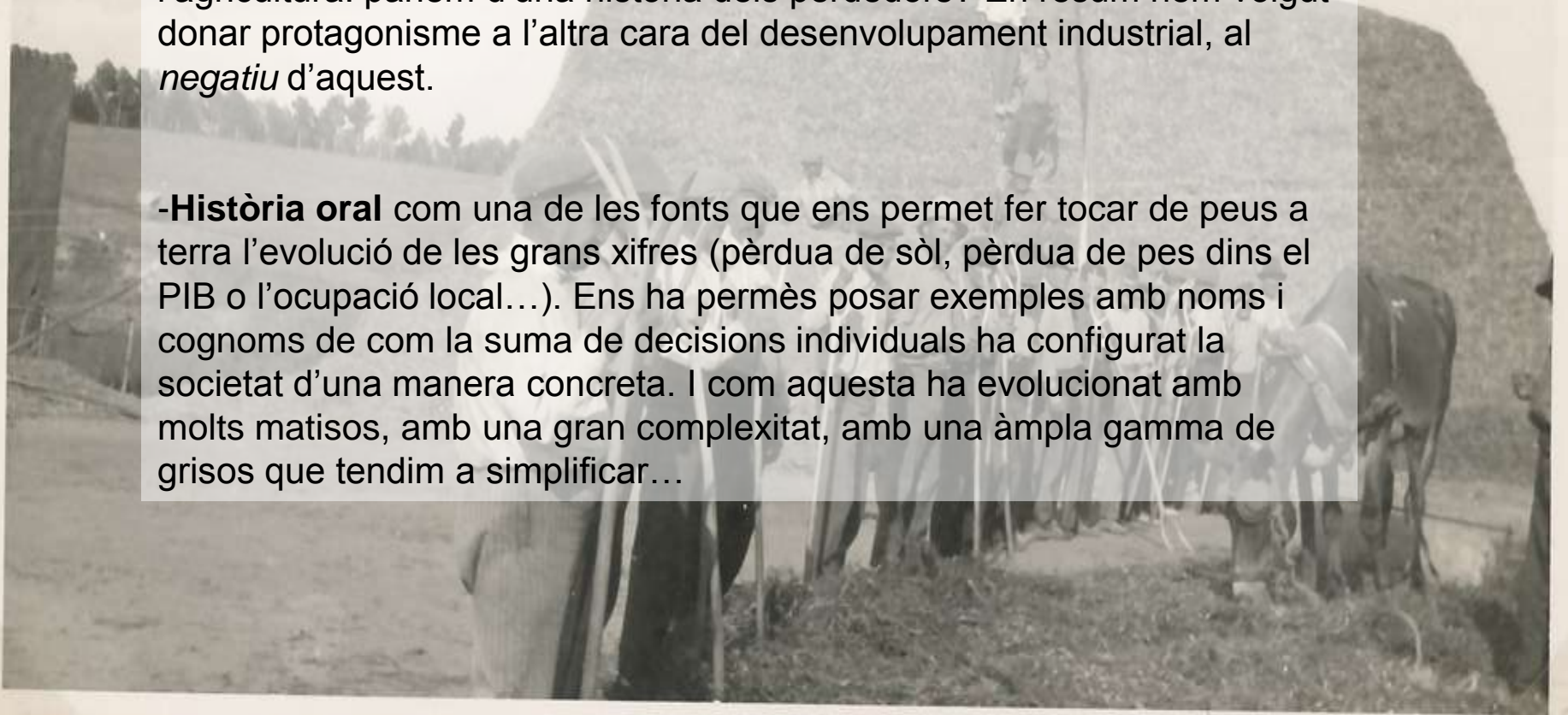

Memòria rural de Terrassa. Records d'un món en extinció'

Memòria històrica i història oral. Algunes reflexions

-**'Ruralitzar'** la perspectiva històrica dominant sobre la Terrassa del segle XX on el desenvolupament industrial i urbanístic ha condemnat l'agricultura: parlem d'una història dels perdedors? En resum hem volgut donar protagonisme a l'altra cara del desenvolupament industrial, al *negatiu* d'aquest.

-**Història oral** com una de les fonts que ens permet fer tocar de peus a terra l'evolució de les grans xifres (pèrdua de sòl, pèrdua de pes dins el PIB o l'ocupació local...). Ens ha permès posar exemples amb noms i cognoms de com la suma de decisions individuals ha configurat la societat d'una manera concreta. I com aquesta ha evolucionat amb molts matisos, amb una gran complexitat, amb una àmplia gamma de grisos que tendim a simplificar...

‘Memòria rural de Terrassa. Records d’un món en extinció’

Situació del Mas dels
Bellots als anys 50

Actual polígon industrial
dels Bellots

Moltes gràcies per la seva atenció!

Realització:

Amb el suport de:

